

บทที่ 1

ข้อความทั่วไป

1.1 บทนำ

เศรษฐศาสตร์การเกษตร (Agricultural Economics) เป็นวิชาที่นำเอาทฤษฎีและหลักทางเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ (Applied) เพื่อใช้แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรทั้งด้านการผลิต การจำหน่าย และการวางนโยบาย

สำหรับวิชาราคामลิตผลเกษตร (Agricultural Price) เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะวิชา เศรษฐศาสตร์การเกษตรที่ได้นำเอาเศรษฐศาสตร์จุลภาคและสถิติมาประกอบการอธิบายพฤติกรรมของราคามลิตผลเกษตร และเพื่อให้เห็นความสำคัญของภาคการเกษตร (Agricultural Sector) จึงได้ผนวกเรื่องรายได้ (Income) จากภาคการเกษตรทั้งของเกษตรกรและของรัฐไว้ในวิชานี้ด้วย จึงเรียกชื่อวิชาว่า ราคามลิตผลเกษตรและรายได้ (Agricultural Price and Income)

1.2 วัตถุประสงค์

ในบทนี้จะอธิบายถึง

1. ความหมายและความสำคัญของราคามลิตผลเกษตร และรายได้ของเกษตรกร
2. บทบาทของราคามลิตผลเกษตรทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

1.3 ความหมายของราคามลิตผลเกษตร

ราคามลิตผลเกษตรชนิดโคชนิดหนึ่งหมายถึงมูลค่าแห่งการแลกเปลี่ยนของผลิตผลเกษตรชนิดนั้นที่วัดได้เป็นหน่วยเงินตรา เช่น ในปี 2537¹ ข้าวโพดมีราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยตันละ 2,962 บาท ในปี 2536 ถั่วเขียวผิวมันเกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 9.13 บาท จากราคาดังกล่าวมีความหมายว่า ข้าวโพด จำนวน 1 ตัน ถั่วเขียวผิวมันจำนวน 1 กิโลกรัม มีมูลค่าแลกเปลี่ยน เป็นเงินไทยได้ 2,962 บาท และ 9.13 บาทตามลำดับ และไม่ว่าจะเป็นผล

ผลิตเกษตรชนิดใดก็ตาม ราคาจะเป็นมูลค่าแลกเปลี่ยนของหน่วยเงินตรากับหน่วย ชั่ง ตวง วัด หรือ จำนวน (ตัว, ผล) ของผลผลิตนั้น

1.4 ความสำคัญของราคาผลิตผลเกษตร

ผู้บริหารประเทศทุกสมัยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของ ราคาผลิตผลเกษตรเสมอ พยายามวางนโยบายที่จะรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรมิให้ตกต่ำ ด้วยการใช้มาตรการและวิธีการต่าง ๆ เช่น มาตรการพยุงราคา ประกันราคา การแทรกแซงตลาด และวิธีการภายใต้มาตรการเหล่านี้ได้แก่ การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ค้าข้าวเปลือก การรับจำนำข้าวเปลือก การรับซื้อข้าวเปลือกแทรกแซงตลาด ฯลฯ ในบทนี้จะสรุปความสำคัญของราคาผลิตผลเกษตรไว้ดังนี้

1. ราคาผลิตผลเกษตร เป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่กำหนดรายได้ของเกษตรกร ถ้าราคาไม่มีเสถียรภาพเปลี่ยนแปลงเสมอ จะทำให้รายได้ของเกษตรกรไม่มีเสถียรภาพและเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. การศึกษาความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรตลอดจนปัจจัยที่ทำให้ราคาเปลี่ยนแปลง จะนำไปสู่การแก้ปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำได้อย่างถูกต้อง

3. รัฐบาลพยายามวางนโยบายด้านการรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรมิให้ตกต่ำก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นอย่างมีเสถียรภาพ โดยใช้มาตรการต่าง ๆ

4. รายได้ของประเทศจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับราคาสินค้าเกษตรด้วยส่วนหนึ่ง

1.5 บทบาทของราคาผลิตผลเกษตร

ราคาสินค้าเกษตรมีบทบาทสำคัญ 2 ประการ คือ

- 1 ใช้เป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจของเกษตรกรผู้ผลิต และการวางนโยบายบางอย่างของรัฐบาล
- 2 บทบาทในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ใช้เป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ กล่าวคือ เกษตรกรไทยส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษา การตัดสินใจผลิต (ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์) จะใช้ราคาของผลผลิตนั้นเป็นหลัก เช่น สมมติว่า ปีนี้

ราคาถั่วเหลืองสูงกว่าพืชอื่น ๆ เกษตรกรส่วนใหญ่จะตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองกันมาก เพราะหวังว่าจะมีรายได้สูง เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวและขายได้

ผู้บริหารประเทศ จะวางนโยบายการเกษตร ส่วนหนึ่งจะใช้ราคาผลผลิตเกษตรในการตัดสินใจ เช่นเมื่อประชาคมเศรษฐกิจยุโรป จำกัดการนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังจากประเทศไทย มีผลทำให้หัวมันสดภายในประเทศไทยราคาตกต่ำ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังเดือดร้อนมาก รัฐบาลต้องวางนโยบายการเกษตรด้วยการลดพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังลงเพื่อควบคุมปริมาณผลผลิตหัวมันสดมิให้มีเกินความต้องการ ราคาจะได้ไม่ตกต่ำ

ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กล่าวคือ

ด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทางเศรษฐกิจทั่วไป จะเห็นว่าภาคการเกษตรเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นแหล่งเงินตราต่างประเทศส่วนหนึ่งในโครงสร้างสินค้าส่งออกทั้งหมดของไทยแม้ว่าแนวโน้มของสัดส่วนลดลง เช่น ในปี 2535 สินค้าส่งออกเกษตรและผลิตภัณฑ์ ยังมีมูลค่าประมาณร้อยละ 35 ของสินค้าส่งออกทั้งหมดของประเทศไทย

ตารางที่ 1-1

มูลค่าการส่งออกสินค้าของไทย

ปี	สินค้าออกทั้งหมด		สินค้าออกเกษตรและผลิตภัณฑ์	
	มูลค่า(ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ
2531	402,319.7	100	194,198.1	48. 27
2532	514,729.5	100	230,536.7	44. 79
2533	588,157.4	100	224. 168. 0	38. 11
2534	723,111.8	100	256,035.9	35. 40
2535	824,357.3	100	284,980.1	34. 60

ที่มา : กรมศุลกากร

นอกจากนี้แล้วประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังมีรายได้มาจากการขายผลผลิตเกษตร โดยมีราคามูลผลิตเกษตรนั้นเป็นตัวกำหนด

บทบาทสำคัญของราคามูลผลิตเกษตรตามหลักเศรษฐศาสตร์นั้นจะศึกษาในด้านรายได้ เงินทุน และทรัพยากรการผลิต ซึ่งมีรายละเอียด 3 ประการดังนี้'

1. เป็นตัวจัดสรรรายได้
2. เป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อการสะสมทุน
3. เป็นตัวจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร

1. เป็นตัวจัดสรรรายได้ ได้แก่

ก. เมื่อราคามูลผลิตเกษตรเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบต่อการโอนรายได้ระหว่างภาคการเกษตรกับนอกภาคการเกษตรในระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การโอนจากนอกภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคการเกษตรเมื่อราคามูลผลิตเกษตรสูงขึ้น

ข. เมื่อราคามูลผลิตเกษตรเปลี่ยนแปลง จะมีผลกระทบต่อการแจกแจงรายได้ระหว่างผู้มีรายได้สูงกับผู้มีรายได้ต่ำ กล่าวคือ เมื่อราคามูลผลิตเกษตรสูงขึ้น รายได้ประชาชาติจะถูกแจกแจงใหม่ โดยโอนจากผู้บริโภคในเมืองซึ่งมีรายได้สูงไปยังผู้ผลิตทางการเกษตรในชนบทซึ่งมีรายได้ต่ำ ทั้งนี้เพราะคนในเมืองที่มีรายได้สูงต้องซื้ออาหารแพงขึ้น

ค. เมื่อราคามูลผลิตเกษตรเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบต่อรายได้ของผู้ผลิตเป็นสัดส่วนต่อปริมาณการจำหน่ายผลผลิตของเขา นั่นคือ เมื่อราคามูลผลิตเกษตรสูงขึ้น มีการจำหน่ายได้คงเดิม รายได้ของผู้ผลิตจะสูงขึ้น และถ้ายังมีปริมาณจำหน่ายได้มาก รายได้ของผู้ผลิตก็จะยิ่งสูงขึ้น

ง. เมื่อราคามูลผลิตเกษตรประเภทอาหารสูงขึ้น จะมีผลกระทบต่อรายได้ที่แท้จริง (Real Income) ของผู้บริโภค ข้อนี้นี้เป็นไปตามผลงานของ Ernst Engle^{3'} ที่กล่าวว่า กลุ่มผู้มีรายได้สูงจะจ่ายเงินต่อคนเพื่อซื้ออาหารมากกว่ากลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ เมื่อราคาสินค้าเกษตรประเภทอาหารสูงขึ้น กลุ่มผู้มีรายได้สูงจะใช้จ่ายซื้ออาหารเป็นเปอร์เซ็นต์ที่น้อยกว่ากลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ

2. เป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อการสะสมทุน ได้แก่

ก. เมื่อราคาผลผลิตเกษตรสูงขึ้น จะเป็นสิ่งจูงใจให้มีการผลิตในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีเงินมาหมุนเวียนในภาคการเกษตรมากขึ้นด้วย

ข. เมื่อราคาผลผลิตเกษตรประเภทอาหารสูงขึ้น จะเป็นแรงผลักดันให้กรรมกรในภาคอุตสาหกรรมเรียกร้องค่าแรงเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ผลิตทางอุตสาหกรรมมีกำไรลดลง เงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมจะน้อยลงด้วย

ค. ในอุตสาหกรรมการเกษตร (Agro-Industry) ซึ่งใช้ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่จากภาคการเกษตร ถ้าผลผลิตเกษตรมีราคาสูงขึ้น จะมีผลทำให้ต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมนั้นสูงขึ้นด้วย การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมจะลดน้อยลง

3. เป็นตัวจัดสรรทรัพยากรการผลิต ได้แก่

ก. การเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบของผลผลิตหลาย ๆ ชนิดอาจเป็นเหตุให้มีการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตใหม่ เช่น ถ้ามันสำปะหลังราคาสูงกว่าปอ เกษตรกรจะจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้แก่ ที่ดิน ทุน และแรงงาน ไปใช้ในการปลูกมันสำปะหลังเพิ่มขึ้น

ข. การเปลี่ยนแปลงในราคาผลผลิตเกษตรที่สูงขึ้นจะเป็นแนวทางให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของการที่จะลงทุนในกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Infrastructure) เช่น การสร้างถนนเพื่อใช้เป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตเกษตรจากแหล่งผลิตออกสู่ตลาด สร้างเขื่อนและระบบชลประทานเพื่อให้มีน้ำเพียงพอแก่การเพาะปลูก ฯลฯ ทั้งนี้ก็เพราะว่า งบประมาณของประเทศมีจำนวนจำกัด

ด้านสังคมและการเมือง

ประเทศไทยมีสังคมการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เช่น ในปี 2534 มีประชากรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรประมาณ 35,852 พันคน^{4/} จากประชากรทั้งประเทศ ประมาณ 57,372 พันคน ดังนั้น เมื่อราคาผลผลิตเกษตรสูงขึ้นเป็นผลให้รายได้ของสังคมเกษตรสูงไปด้วย มาตรฐานการครองชีพของประชากรส่วนใหญ่ดีขึ้น สังคมจะดีก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย

ในทางตรงข้าม ถ้าราคาผลผลิตเกษตรตกต่ำ ประชากรและประเทศมีรายได้น้อย สังคมจะเริ่ม
ยุ่งเหยิงสับสน ประชากรถูกบีบคั้นด้วยภาวะเศรษฐกิจ เกิดอาชญากรรมมาก ประชากรอาจถูก
ชักนำและหลงผิดได้ง่าย เสถียรภาพทางการเมืองจะเริ่มคลอนแคลน

การที่ผู้บริหารประเทศสามารถรักษาระดับราคาผลผลิตเกษตรให้สูงขึ้นได้จนมีผล
ทำให้ประชากรส่วนใหญ่และประเทศชาติมีรายได้สูง ประเทศจะมีงบประมาณใช้จ่ายในการป้องกัน
ประเทศและการพัฒนาประเทศจะดำเนินไปด้วยดี การเมืองของประเทศจะมีเสถียรภาพและมั่นคง
ไปด้วย

1.6 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

ภาคการเกษตรยังคงมีความสำคัญในแง่ของรายได้เงินตราต่างประเทศเป็นแหล่ง
อาหารสำหรับประชากรทั้งประเทศ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางการเกษตร ดังนั้น
การศึกษาเกี่ยวกับราคาผลผลิตเกษตรในแง่มุมต่าง ๆ จึงจำเป็นและสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยย่อ คือ

1. เพื่อให้ทราบพฤติกรรมของราคาสินค้าเกษตรโดยเฉพาะ ในคัลลองการตลาด
ระดับต่าง ๆ
2. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของราคาสินค้าเกษตร ทั้งตลาดภายในและตลาดต่าง
ประเทศ
3. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางด้านรายได้ทั้งของเกษตรกรและของประเทศจาก
ภาคการเกษตร
4. เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบถึงนโยบายและการแก้ปัญหาของผู้บริหารประเทศใน
ส่วนที่เกี่ยวกับราคาผลผลิตเกษตรและรายได้ของเกษตรกรในช่วงเวลาที่ผ่านมา
5. เพื่อศึกษาถึงตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนกระทบกับราคาและรายได้ของ
ภาคการเกษตรและเพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาได้รู้วิธีการวิเคราะห์ราคาผลผลิตเกษตร

1.7 บทสรุป

เมื่อศึกษาจบบทที่ 1 แล้ว จะทราบถึงความหมาย ความสำคัญ และบทบาทของ ราคาผลิตผลเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทด้านเศรษฐกิจของราคาผลิตผลเกษตร ซึ่งจะมีความสำคัญมากในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ในบทนี้ได้อธิบายบทบาทด้านรายได้ ทุน และทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร ที่มีผลกระทบมาจากบทบาทของราคาผลิตผลเกษตร

1.8 คำถาม

1. จงให้คำจำกัดความของ “ราคาผลิตผลเกษตร” และอธิบายถึง “ความสำคัญของราคาผลิตผลเกษตร” มาให้เข้าใจ
2. ราคาผลิตผลเกษตรมีบทบาทต่อทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร รายได้ และการสะสมทุนอย่างไร จงอธิบายมาโดยละเอียด
3. ทางสังคมและการเมืองนั้น ราคาผลิตผลเกษตรมีบทบาทด้วยหรือไม่ เพราะอะไร จงอธิบายและยกตัวอย่าง

เชิงอรรถ

- ^{1/} ฝ่ายวิชาการ ภาวะสินค้าเกษตรที่สำคัญในรอบปี 2537, (กรุงเทพฯ : บริษัท ที.พี.พรีนธ์ จำกัด, 2538)
- ^{2/} ไพฑูรย์ หัตถมาศ, ราคาสินค้าเกษตร, (กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2520)
- ^{3/} Shepherd, Geoffrey S., Agricultural Price Analysis. (Iowa State University Press, Ames Iowa, 1963)
- ^{4/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, สถิติการเกษตรของประเทศไทย ฉบับย่อปีเพาะปลูก 2535/36 (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2536)